

DIVADELNÍ NOVINY

1. Zase ti nežádoucí! A zase v Praze a Ostravě!

21.03.2023 Divadelní noviny - Josef Herman

strana: 5 rubrika: Kritika

[Odkaz na originál](#)**Klíčová slova:** divadlo (2); moravskoslezské (2); Národní (2); divadlem; Národním; opery; Ostrava; Ostravě; ostravském

Projekt Musica non grata chrlí nové počiny, inu, tučné dotace Velvyslanectví spolkové republiky Německo v Praze dělají divy. Čerpá je spolu s pražským **Národním divadlem** především **Národní divadlo moravskoslezské** v **Ostravě**, jehož ředitele a režiséra Jiřího Nekvasila vždycky zajímala zapomenutá či "nežádoucí" díla a nejvíc ta napsaná do druhé světové války. Operu pražského Národního divadla však velkorysý program skoro zahltil. To si nestěžuji, ale přece jen mi v nedávno zveřejněném programu Opery na příští sezonu chybí větší zájem o dvousetleté výročí narození Bedřicha Smetany: slibují oslavit ho jen nastudováním Tajemství a koncertem z děl jubilanta. Abychom neměli dalšího opomíjeného skladatele! V Ostravě už řadu let cílevědomě připravují kompletní cyklus Smetanových oper, a jak nemám výročí rád, bylo by načase právě v Národním divadle zkoumat dnešní možnosti Smetanova geniálního díla. Nestačí jen uhnout z inscenační tradice Prodanou nevěstou v pojetí Alice Nellis.

Ostatně manko vůči Smetanovi víc než v inscenování narůstá v hudební a pěvecké interpretaci.

V Ostravě v rámci cyklu nežádoucích skladatelů uvedli dvě aktovky Viktora Ullmanna. Komedii Rozbitý džbán (1942) podle hry Heinricha von Kleista skladatel psal už za protektorátu označený žlutou hvězdou méněcenného občana a dokončil ji nedlouho před transportem do Terezína. Tam pak napsal operu Císař Atlantidy aneb Odepření smrti, groteskní podobenství o choutkách diktátorů všemu vládnout, dokončil ji těsně před transportem do Osvětimi, kde zemřel. Z hudby samé přitom nelze vyčíst existenční ohrožení, v němž Ullmann komponoval. V obou případech napsal noblesní spíš lyrickou než třeskutě komickou či expresivní hudbu, výrazně melodickou zejména ve zpěvních partech, které se přitom neopájají krásou hudby, ale jsou věcně formulovanými promluvami a směřují k břitce pointovaným situacím. Přesto Ullmann dnes sotva někoho inspiruje, jak skládat operu, ve světě se však jeho díla hrají a doufáme, že také u nás zdomácní. Císař Atlantidy tu byl uveden opakovaně, Rozbitý džbán se však v Ostravě dočkal opožděné české premiéry.

Aktovky sjednotil výtvarník a režisér Rocc šedivým prostorem, v Rozbitém džbánu uzavřeným kolem stolu a několika židlí, s nimiž vystačil v dialogicky rozvíjené historce o soudci, který je sám pachatelem. Dost aktuální, řekl bych. Císař Atlantidy se odehrává v apokalyptických ruinách dřívějšího idyllického světa a prostorem krouží v projekci střepy rozbitého džbánu. Vše ostatní Rocc soustředil do přesně formovaných groteskních výjevů, postavy gestikulují často v prudkých pohybech stylizovaných až do pantomimy. Pěvci podle možností procházejí oběma příběhy v různých postavách a přes obtížné pěvecké party plní režisérovy herecké nároky svědomitě. Oporami druhé premiéry byli Boris Prýgl, David Nykl, Josef Moravec, Anna Nitrová, Doubravka Součková a není spravedlivé nezmínit všechny ostatní. Obě aktovky jsou založeny na – řekli bychom – dialogickém jednání, proto se správně hraje v novém českém přebásnění Jarka Nohavici, jemuž pomohla ullmannovská badatelka a překladatelka Magdalena Živná, která v nedalekém skladatelově rodišti, Českém Těšíně, pořádá ullmannovský festival. A pěvcům je dobře rozumět, což dokládá pečlivou pěveckou i orchestrální přípravu.

Dirigent Jakub Klecker hudební nastudování nijak nedramatizoval, raději si pohrál s dynamikou a barevností zvukově pestré partitury. Hodně pěkná inscenace, která dosvědčuje, jak inscenování "nežádoucích" rozšiřuje zavedené hudební i jevištní postupy. A jako by se s jejími tvůrci dohodly litevská dirigentka Giedre Šlekyte a nizozemská režisérka Jetske Mijnsen, na operu Šaty dělají člověka šly v Praze úplně stejně a s neméně dobrým výsledkem. Intendant Alexander Zemlinsky ji v definitivní verzi premiéroval právě v budově dnešní Státní opery, vrátila se tedy domů.

Propracovaná kompozice je sice hodně závislá na Richardu Straussovi, ale jemnou komikou a melodickým zpíváním se od Ullmanna zásadně neliší. Na točtě jen s nejnutenějším vybavením režisérka stylizovala vtipnou, výtvarně působivou podívanou. Příběh záměny krejčího za aristokrata trochu připomíná Revizora, Wenzel Strapinski v parádním provedení amerického tenoristy Josepha Dennise se ovšem snaží z trapné situace utéct. Trochu přeslazená pohádka, které se dostalo pěkné inscenace, ale trvalkou repertoáru se sotva stane. Pěkně sezpívané sbory, ansámblové herectví dobrých sólistů (zmiňme ještě alespoň Janu Siberu v roli Nettchen), dobré hudební nastudování, to všechno potěšilo neméně než v Ostravě.

Jsou nám dnes ti nežádoucí autoři docela užiteční.

Národní divadlo moravskoslezské, Ostrava – Viktor Ullmann: Rozbitý džbán, Císař Atlantidy aneb Odepření smrti.

Překlad libreta Jaromír Nohavica, hudební nastudování a dirigent Jakub Klecker, režie a scéna Rocc, kostýmy Belinda Radulović, pohybová spolupráce Anna Knollová, dramaturg Juraj Bajús. Premiéra 16. února 2023 v Divadle A. Dvořáka (psáno z druhé premiéry 18. února).

Národní divadlo, Praha (Státní opera) – Alexander Zemlinsky: Šaty dělají člověka. Nastudováno v německém originále. Dirigentka Giedre Šlekyte, režie Jetske Mijnsen, scéna Herbert Murauer, kostýmy Julia Katharina Berndt, světelný design Bernd Purkrabek, choreografie Dustin Klein, sbormistr Adolf Melichar, dramaturgie Jitka Slavíková. Premiéra 24. února 2023.

Foto: Wenzel (Joseph Dennis) v zasetí maloměšťáků v inscenaci Šaty dělají člověka

Foto: Rozehraná situace v **ostravském** nastudování **opery** Rozbitý džbán – Václav Morys (Paní Brigit), Roman Vlkoč (Vít Tümpel, sedlák), Urszula Kulesza (Druhá služebná), Jorge Garza (Licht, písař), Nikola Novotná (První služebná), Vojtěch Šembera (Služebník)

FOTO MARTIN POPELÁŘ

FOTO SERGHEI GHERCIU

Zase ti nežádoucí! A zase v Praze a Ostravě!

Projekt *Musica non grata* chrlí nové počiny, inu, tučné dotace Velvyslanectví spolkové republiky Německo v Praze dělají divy. Čerpá je spolu s pražským Národním divadlem především Národní divadlo moravskoslezské v Ostravě, jehož ředitele a režiséra Jiřího Nekvasila vždycky zajímala zapomenutá či „nežádoucí“ díla a nejvíc ta napsaná do druhé světové války. Operu pražského Národního divadla však velkorysý program skoro zahltil. To si nestěžuji, ale přeje jen mi v nedávno zveřejněném programu Opery na příští sezonu chybí větší zájem o dvousetleté výročí narození Bedřicha Smetany: slibují oslavit ho jen nastudováním *Tajemství* a koncertem z děl jubilanta. Abychom neměli dalšího opomíjeného skladatele! V Ostravě už řadu let cílevědomě připravují kompletní cyklus Smetanových oper, a jak nemá výročí rád, bylo by načas právě v Národním divadle zkoumat dnešní možnosti Smetanova geniálního díla. Nestací jen uhnout z inscenační tradice Prodanou nevěstou v pojetí Alice Nellis. Ostatně manko vůči Smetanovi víc

než v inscenování narůstá v hudební a pěvecké interpretaci.

V Ostravě v rámci cyklu nežádoucích skladatelů uvedli dvě aktovky Viktora Ullmanna. Komedii *Rozbitý džbán* (1942) podle hry Heinricha von Kleista skladatel psal už za protektorátu označený žlutou hvězdou méněcenného občana a dokončil ji nedlouho před transportem do Osvětimi, kde zemřel. Z hudby samé přitom nelze vyčíst existenční ohrožení, v němž Ullmann komponoval. V obou případech napsal noblesní spíš lyrickou než třeskutě komickou či expresivní hudbu, výrazně melodickou zejména ve zpěvních partech, které se přitom neopájí krásou hudby, ale jsou věcně formulovanými promluvy a smějí k břítě pointovaným situacím. Přesto Ullmann dnes sotva někoho inspiruje, jak skládat operu, ve světě se však jeho díla hrají a doufejme, že také u nás zdomácní. Císař Atlantidy tu

Rozehraná situace v ostravském nastudování opery *Rozbitý džbán* – Václav Morys (Pani Brigit), Roman Vlkovič (Vít Tümpel, sedlák), Urszula Kulesza (Druhá služebná), Jorge Garza (Licht, písař), Nikola Novotná (První služebná), Vojtěch Šembera (Služebník)
FOTO MARTIN POPELÁŘ

byl uveden opakovaně, *Rozbitý džbán* se však v Ostravě dočkal opožděné české premiéry.

Aktovky sjednotil výtvarník a režisér Rocc šedivým prostorem, v *Rozbitém džbánu* uzavřeným kolem stolu a několika židlí, s nimiž vystačil v dialogicky rozvíjené historice o soudci, který je sám pachatelem. Dost aktuální, řekl bych. Císař Atlantidy se odehrává v apokalyptických ruinách dřívějšího idylického světa a prostorem krouží v projekci stěpy rozbitého džbánu. Vše ostatní Rocc soustředil do přesně formovaných groteskních výjevů, postavy gestikulují často v prudkých pohybech stylizovaných až do pantomimy. Pěvci podle možnosti procházejí oběma příběhy v různých postavách a přes obtížné pěvecké party plní režisérovy herecké nároky svědomitě. Oporami druhé premiéry byli Boris Prýgl, David Nykl, Josef Moravec, Anna Nitrová, Doubravka Součková a není spravedlivě zmínit všechny ostatní. Obě aktovky jsou založeny na – řekl bychom – dialogickém jednání, proto se správně hraje v novém českém přebásnění Jarka Nohavici, jemuž pomohla ullmannovská badatelka a překladatelka Magdalena Živná, která v nedalekém skladatelově rodišti, Českém Těšíně, pořádá ullmannovský festival. A pěvcům je dobře rozumět, což dokládá pečlivou pěveckou i orchestrální přípravu.

Wenzel (Joseph Dennis) v zajetí maloměstáků v inscenaci *Šaty dělají člověka* FOTO SERGHEI GHERCIU

Dirigent Jakub Klecker hudební nastudování nijak nedramatizoval, raději si pohrál s dynamikou a barevností zvukově pestré partitury. Hodně pěkná inscenace, která dosvědčuje, jak inscenování „nežádoucích“ rozšiřuje zavedené hudební i jevištní postupy.

A jako by se s jejími tvůrci dohodly litevská dirigentka Giedrė Šlekytė a nizozemská režisérka Jetske Mijnsen, na operu *Šaty dělají člověka* šly v Praze úplně stejně a s neméně dobrým výsledkem. Intendant Alexander Zemlinsky ji v definitivní verzi premiéroval právě v budově dnešní Státní opery, vrátila se tedy domů. Propracovaná kompozice je sice hodně závislá na Richardu Straussovi, ale jemnou komikou a melodickým zpíváním se od Ullmanna zásadně neliší. Na točném jen s nejnutnějším vybavením režisérka stylizovala vtipnou, výtvarně působivou podívanou. Příběh záměny krejčího za aristokrata trochu připomíná *Revizora*, Wenzel Strapinski v parádním provedení amerického tenoristy Josepha Dennise se ovšem snaží z trapné situace utéct. Trochu přelázaná pohádka, které se dostalo pěkné inscenace, ale trvalkou repertoáru se sotva

stane. Pěkně sezpívané sbory, ansámblově hereckví dobrých sólistů (zmiňme ještě alespoň Janu Šiberu v roli Nettchen), dobré hudební nastudování, to všechno potěšilo neméně než v Ostravě. Jsou nám dnes ti nežádoucí autoři docela užiteční.

JOSEF HERMAN

Národní divadlo moravskoslezské, Ostrava – Viktor Ullmann: *Rozbitý džbán*, *Císař Atlantidy* aneb *Odepření smrti*. Překlad libreta Jaromír Nohavica, hudební nastudování a dirigent Jakub Klecker, režie a scéna Rocc, kostýmy Belinda Radulović, pohybová spolupráce Anna Knollová, dramaturg Juraj Bajús. Premiéra 16. února 2023 v Divadle A. Dvořáka (psáno z druhé premiéry 18. února).

Národní divadlo, Praha (Státní opera) – Alexander Zemlinsky: *Šaty dělají člověka*. Nastudováno v německém originále. Dirigentka Giedrė Šlekytė, režie Jetske Mijnsen, scéna Herbert Muraier, kostýmy Julia Katharina Bernát, světelný design Bernd Purkabeck, choreografie Dustin Klein, sbornistr Adolf Melichar, dramaturgie Jitka Slavíková. Premiéra 24. února 2023.

« zpět na začátek